

17. Derrida J. (1996), *The Gift of Death*, *University of Chicago Press*, Chicago, 124 p.
18. Dooley M. (2003), *Making the Impossible Possible: An Interview with Jacques Derrida*, *A Passion for the Impossible: John D. Caputo in Focus*, State University of New York Press, Albany, p. 21-33.
19. Hart K. (2010), *Without, Cross and Khora: Deconstruction and Christianity in the Work of John D. Caputo*, Oregon: Pickwick Publications, Eugene, p. 80-108.
20. Heltzel P. (2005), *The Weakness of God*, *Journal for Cultural and Religious Theory*, Vol. 6, №. 3, p. 96-101.
21. Keller C. (2003), *Face of the Deep: A Theology of Becoming*, *Routledge*, London; New York, 336 p.
22. Putt K. (1997), *The Im/Possibility of a Passionate God: A Postconservative Mani(n)festation of Caputo's Kingdom Christology*, *Perspectives in Religious Studies*, no. 24, p. 447-467.
23. Zabala S., ed. (2007), *Nihilism & Emancipation Ethics, Politics, & Law* *Columbia Univ Pr.*, 160 p.
24. Vattimo J. (2007), *After Christianity*, *Tri kvadrata*, Moskow, 160 p.
25. Deleuze Gilles (2011), *Logic of Sense*, *Akademicheskii Proekt*, Moskow, 427 p.
26. Derrida J. (2006), *Phantoms of Marx*, *Logos Altera*, Moskow, 254 p.

© Соловій Роман

Надійшла до редакції 07.05.2015

УДК 141.3

СТЕПАНОВ ВЯЧЕСЛАВ,

*кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціально-політичних і правових наук
Донбаського державного педагогічного університету, м. Слов'янськ*

ЛУЧИНСЬКА ІРИНА,

Донбаський державний педагогічний університет, м. Слов'янськ

К'ЕРКЕГОРІВСЬКІ МОТИВИ ФІЛОСОФУВАННЯ М. ГАЙДЕГҒЕРА

Відношення М. Гайдегґера до екзистенціальної філософії є одним із питань, що глибоко контаміновані амбівалентними тлумаченнями самого філософа, які викривляють траєкторію об'єктивного історико-філософського дослідження дійсних зв'язків між Гайдегґеровим дискурсом і спадщиною мислителів-екзистенціалістів. Аналіз рефлексивної літератури з проблеми ідентифікації характеру інтерференцій між філософськими дискурсами М. Гайдегґера і С. К'еркегора дозволив виявити критичні лінії доксографії та історіографії. Установлено, що саме історіографічний підхід забезпечує об'єктивне дослідження генетичного зв'язку категорій Гайдегґерової парадигми з омонімічним поняттям С. К'еркегора.

Ключові слова: *категорія; Augenblick; Existenz; парадигма; історіографія; доксографія.*

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна українська культура демонструє всі ознаки "пришестя цинічного розуму" як конститутивної основи ідентифікації агентів соціокультурних практик. Як наслідок, філософська думка відволікається від "вертикальних", "глибинних" проблематизацій класичної думки й задовольняється пошуком ефективних "дескриптивних інструментів" для здійснення "горизонтальних" проблематизацій. Захоплення екзистенціалізмом та феноменологією змінюють студії з аналітичного дескриптивізму на ігрові імпровізації постструктуралістського стибу. Позірне розмаїття філософських "уподобань" ледве прикриває безодню кризи української філософії як науки. На межі цієї безодні або "завжди-уже-з" неї філософія має віднайти у власній іманенції ресурс і форми оновлення самої себе. Таку форму ми вбачаємо в історико-філософській науці, яка має конституювати себе в якості гаранта мови сучасного українського філософського дискурсу.

Із такого загального контексту ми відкриваємо проблематизацію історичного відношення між двома "континентами" думки: творчістю Сьорена К'еркегора та дискурсом Мартіна Гайдегґера. Точка перетину вказаних дискурсів - розрізнення екзистенціалістських тем та омонімічних категоріальних дублів *Existenz* і *Augenblick* у загальному контурі еволюції розуміння буття людини.

Аналіз наукових досліджень. У загальному масиві гайдегґерознавства вирізняються дві лінії експлікації к'еркегорівського сюжету: текстологічно-історіографічна та доксографічно-критична. Перша лінія сформована констатаціями прямих запозичень М. Гайдегґером категорій данського філософа. Друга - різною мірою тенденційними оцінками змістових і термінологічних контамінацій К'еркегорових думок у філософстві М. Гайдегґера. Лінія експлікації історіографічного матеріалу сформована працями Т. Кісієла [9], І. Михайлова [5], О. Пьогґелера [10]. Лінія доксографічного зістав-

лення категорій двох філософів відстежується в розвідках В. Бібіхіна [2], Дж. Капуто, Г. Дрейфуса, Р. Сафранського [6].

Биокремлення недостатньо вивчених аспектів проблеми. Залишається невирішеним завдання критичної ідентифікації та евристичного синтезу рефлексивного матеріалу, виробленого в межах історіографічного та доксографічного підходів.

Мета дослідження полягає в критичній оцінці методологічних підходів до історичного дослідження інтерференцій між дискурсами М. Гайдеґґера і С. К'еркегора.

Виклад основного матеріалу. Сам М. Гайдеґґер наприкінці 1927 року таким чином визначає генеалогічні лінії власної філософії: "Моя праця спрямована на радикалізацію античної онтології і водночас на універсальну розбудову цієї онтології у відношенні до площини історії. Фундамент цієї проблематики складає розуміння суб'єкта в якості *Dasein* людини... така радикалізація [цього розуміння - *Aem.*] має виявити істинні мотиви німецького іdealізму. Августин, Лютер, К'еркегор є актуальними для філософії в справі радикалізації розуміння *Dasein*. Дільтей - радикалізації тлумачення "історичного світу", Аристотель і схоластика - для чіткого формулювання певних онтологічних проблем" [Цит. за: 9, с. 452]. Експлікація окремої лінії з інтертексту кон'юнктури "К'еркегор - Гайдеґґер" можлива тільки на тлі загального тематичного плану, такого собі "інтерпідтексту". Цей загальний план сформований кореляцією філософами М. Гайдеґґера з релігійно центрованою думкою С. К'еркегора.

Рецептивна диспозиція нашого дослідження визначена тезою Славоя Жижека: "Дійсний атеїзм можливий лише крізь досвід християнства". Узагальнення словенського філософа прямо корелює з логікою творчої еволюції Мартіна Гайдеґґера від ієзуїтського виховання до "революційного" ректора й згодом до пророка й "апостола" буття. У неосяжних просторах гайдеґґерознавства та бездонних глибинах думки самого М. Гайдеґґера ми спробуємо виявити топологію дотичності його філософування до творчої спадщини Сьорена К'еркегора на засадах "прямого читання" експліцитних Гайдеґґерових референцій до К'еркегорової категоріальної парадигми у "вузькому" контексті, оскільки вважаємо, що узагальнений підхід компаративних експлікацій змістових аналогій у поєднанні з термінологічною омонімією, характерний для багатьох критичних праць із теми, є вичерпаним і, загалом, хибним.

Загальний план дотичності мислення М. Гайдеґґера до спадщини К'еркегора розподілений трьома ключовими темами: екзистенція, час, жах. Домінуючою в сучасній критичній рефлексії є доксографічна стратегія співставлення омонімічних категорій двох філософів. Наприклад, дослідник Адам Бубен стверджує, що, незважаючи на спільності в експлікаціях окресленої тематики М. Гайдеґґера і С. К'еркегора, між ними є суттєва різниця. М. Гайдеґґер віддає належне працям С. К'еркегора на цю тематику. За С. К'еркегором, життя та смерть як моральні та релігійні явища можуть перетинатися іноді в досить дивний спосіб.

Дослідник А. Бубен стверджує, що М. Гайдеґґер розділяє прагнення С. К'еркегора щодо подолання епікурейського розуміння життя та смерті, а також ідею про тісний взаємозв'язок і заохочення існування шляхом усвідомлення власної скінченності. Крім того, на думку

А. Бубена, "важливим є той факт, що Гайдеґґер брав участь у розробці секуляризованої версії християнського розуміння смерті" [7, с. 66]. На думку М. Гайдеґґера і С. К'еркегора, будь-що, кваліфіковане лише в буденному хронологічному сенсі часу, - це обов'язково відволікання від істинної відповідальності бути собою. Обидва мислителі прагнуть відновити значущість смерті як каталізатора ліпшого усвідомлення людиною свого буття, свого місця у світі. "Образ смерті використовується, оскільки це найкращий спосіб пробудити людину від самовдоволеної дрімоти бездумного існування..." [Там само, с. 69]. Усвідомлення неминучої смерті спонукає людину до переходу на більш високий модус існування. Поєднуючи гайдеґґерівський формалізм та сумнівну політику, вони дискутують із приводу цінності передчасної рішучості: "Схоже, що ми відкинуті до критерію дії й автентичного існування, яке є настільки формальним, абстрактним та невизначеним, що перспективи для мимовільної дії в конкретних ситуаціях, з якими ми стикаємося в житті, є досить проблематичними" [Там само, с. 68].

Хоча, як було зазначено вище, М. Гайдеґґер і С. К'еркегор мають багато спільного в площині інтерпретації концепту смерті, відмінності в їхніх поглядах зумовлені вихідними позиціями: "атеїзмом" М. Гайдеґґера й теологізмом С. К'еркегора. Для німецького філософа С. К'еркегор - теолог, бо він постулює людину як похідну від християнського Бога й потім уже продовжує дослідження особливостей відношення до Бога. Проте А. Бубен підкреслює, що "теологічне трактування К'еркегором людської провини, тривоги, совісті і навіть смерті не може забезпечити первинне онтологічне розуміння цих питань, яке Гайдеґґер прагне віднайти в "Бутті і часі"... Роботи К'еркегора здебільшого цікаві як онтичний аналіз, який може допомогти визначити відповідні пункти для більш проникливого дослідження" [Там само, с. 70].

На думку А. Бубена, к'еркегорівський справжній індивід відкидає бездумну масу (так званий "натовп") як свого роду неавтентичну спільноту, проте не дистанціюється від самого соціуму як такого. Натомість М. Гайдеґґер не поділяє цієї думки С. К'еркегора, уважаючи, що соціальна нормативність асоціюється з буденністю (як, утім, має бути подолана, наскільки це можливо). Подібний довільний "децізіонізм" обумовив його відкритість для націонал-соціалістичної партії.

С. К'еркегор інтерпретує смерть як можливість воскресіння, відродження, тобто з позицій християнства, у тісному зв'язку з духовним світом. Концепція смерті М. Гайдеґґера - це "неможливість подальшої можливості" - смерть структурує *Dasein*. Отже, в екзистенціальній філософії смерті М. Гайдеґґера та С. К'еркегора позначилося дві фундаментальні позиції для транскрипції сенсу людського буття, які знаходяться в опозиції одна до одної. Одна позиція - спокутування гріховності за допомогою Бога, інша - так звана "передчасна рішучість", яка виключає потребу в такій допомозі. Такими є загальні для доксографії висновки стосовно відношень між омонімічними категоріями двох філософів.

У контексті виявлення історіографічної лінії пошуків конкретної основи для зіставлення двох дискурсів ми зосереджуємо увагу на категоріях *Existenz* і *Augenblick*, які мають більшу питому вагу щодо концептуалізації проекту фундаментальної онтології в контурі його дотичності до плану екзистенціальної філософії.

Звісно, треба пам'ятати, що упродовж 1920-х років, коли "Гайдеггер особливо цікавиться К'єркегором" [1, с. 58] така зацікавленість була "нормою" культури Ваймарської республіки, пронизаної "містерією миті" [6, с. 245]. Рюдигер Сафранський указує на цілу низку похідних від К'єркегорової категорії *Augenblick* [миті - *Aem.*] тогочасних визначень перелому в часі - від "темряви пережитої миті" Ернста Блоха до "миті рішення" Карла Шмітта, від "миттєвого жаху" Ернста Юнгера до "кайроса" Пауля Тіліха [Там само, с. 242].

Філософська еволюція Гайдеггерової думки, результатом якої постав трактат "Буття і час", живилася синтезом трьох ключових планів: історичною транскрипцією філософії життя, тематизацією темпоральних аспектів релігійної самосвідомості, концептуальними настановами феноменології. Лінія "засвоєння Гайдеггером уроку К'єркегора" [9, с. 101] виказує інтуїцію М. Гайдеггера щодо сутнісної потреби християнства в радикальному оновленні, репрезентованої в історії постатями Августина, Лютера та К'єркегора. Саме досвід специфічної історичності християнської свідомості дозволяє перенормувати класичну "хронологічну" історичистську оптику кайрологічним аспектом темпоральності. Т. Кісієл констатує питомість генетичних зв'язків Гайдеггерової аналітики *Dasein* із К'єркегоровою "критикою сучасності", експліцитно орієнтованою на аналітику повсякдення. Проте релігійна спрямованість данського мислителя не задовольняла онтологічним прагненням німецького філософа. М. Гайдеггер намагається редукувати кантіанські імплікації категорії *Existenz* і відірвати її від Ніцшевських та К'єркегорових коренів прийомом феноменологічної теорії, наполягаючи на тому, що "*Existenz* треба розуміти винятково як формальний індикатор" [9, с. 145].

Ключові референції до постаті С. К'єркегора, що містяться в *opus magnum* М. Гайдеггера - трактаті "Буття і час", засвідчують свідоме прагнення німецького філософа відмежувати власну позицію від К'єркегорової. Саме неоднозначність Гайдеггерових посилань, які прямо вказують на С. К'єркегора, але змістовно орієнтовані не так на експлікацію генетичних зв'язків категорій *Existenz* і *Augenblick*, як на негативну редукцію екзистенціалістських імплікацій цих категорій, зумовлює характерну для рефлексивної критичної літератури тенденцію до парадигмального порівняння омонімічних елементів філософських дискурсів двох мислителів. Як наслідок, нівелюється завдання історіографічної ідентифікації еволюційно-генетичного синтезу К'єркегорівських категорій у становленні Гайдеггерового мислення. Логіко-анакронічний підхід до визначення категорій *Existenz* і *Augenblick* опиняється герменевтично захопленим інтенцією самого тексту "Буття і часу" й обмежується відтворенням Гайдеггерової цезури, яка забезпечує опозиціонування його думки до ландшафту екзистенціального мислення. Вибратися із цієї герменевтичної пастки й досягти рівня генетичної вкоріненості Гайдеггерових категорій *Existenz* і *Augenblick* у площині К'єркегорового мислення можна тільки на основі інших референцій до С. К'єркегора.

Вказівки на інші посилання М. Гайдеггера на С. К'єркегора віднаходимо у фундаментальному дослідженні генези "Буття і часу" Теодора Кісієла: "В лекціях зимового семестру 1929 року Гайдеггер прямо вказує на

єдиний безпосередньо запозичений у К'єркегора концепт *Augenblick*. Здогадно К'єркегорівські категорії *Angst* і *Existenz*, навпаки, приходять до Гайдеггера опосередковано, крізь Августина, Лютера та Ясперса" [9, с. 550]. Але ключовим для нас є висновок американського дослідника про те, що безпосередньо до К'єркегорової категорії *Augenblick* М. Гайдеггер звертається лише в 1929 році, отже, тільки на той момент він опрацює "Філософські фрагменти" великого данського автора. У посиланнях із "Буття і часу" акцентовано прагнення М. Гайдеггера визначити власне розрізнення між онтичним й онтологічним, окреслити зміст цієї відмінності контуром на тлі тогочасного філософування, топологічно розподіленого К'єркегоровими темами. У лекціях 1929-30 рр. наголос зміщується на виокремлення постаті С. К'єркегора, який, на думку М. Гайдеггера, відкрив іншу можливість філософії, іншу схему історичності. Гайдеггеровими інваріантами елементів цієї схеми стали категорія "онтотеологія" і концепт "історія буття". Засобами першої М. Гайдеггер відвойовував у сучасності можливість чатувати на нове прищестя другої.

Висновок

Таким чином, виявлення доксографічної та історіографічної стратегій компаративного дослідження зв'язків між дискурсами М. Гайдеггера і С. К'єркегора дозволило зробити висновок про необхідність залучення до історико-філософської рефлексії текстів Марбурзьких лекцій початку двадцятих років ХХ ст і лекцій, які передували славновісному повороту М. Гайдеггера до "історії буття", у концептуальній структурі якого діє кайрологічний аспект К'єркегорової категорії *Augenblick*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анц В. Диалог Хайдеггера с традицией / В. Анц ; [пер. с нем. А. К. Судакова] // Философия Мартина Хайдеггера и современность / [отв. ред. Н. В. Мотрошилова]. - М. : Наука, 1991. - С. 53-61.
2. Бибихин В. В. Ранний Хайдеггер: Материалы к семинару / В. В. Бибихин. - М. : Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2009. - 536 с.
3. Кьеркегор С. Философские крохи / С. Кьеркегор ; [пер. Д. А. Лунгиной]. - М. : Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2009. - 192 с.
4. Мартин Хайдеггер : сб. статей / [сост. Д. Ю. Дорофеев]. - СПб. : РХГИ, 2004. - 576 с.
5. Михайлов И. А. Ранний Хайдеггер: Между феноменологией и философией жизни / И. А. Михайлов. - М. : Прогресс-Традиция ; Дом интеллектуальной книги, 1999. - 284 с.
6. Сафрански Р. Хайдеггер: германский мастер и его время / Р. Сафрански ; [пер. с нем. Т. Баскаковой]. - [2-е изд.]. - М. : Молодая гвардия, 2005. - 614 с.
7. Buben A. The perils of overcoming "worldliness" in Kierkegaard and Heidegger / Adam Buben // Gatherings : The Heidegger Circle Annual, 2012. - № 2. - Pp. 65-88.
8. Heidegger M. Die Grundbegriffe der Metaphysik. Gesamtausgabe. Band 29/30 / Martin Heidegger. - Frankfurt am Main : Vittorio Klostermann, 1983. - 560 s.
9. Kisiel Th. The genesis of Heidegger's Being and Time / Theodore Kisiel. - Los Angeles : University of California Press, 1993. - 620 p.
10. Pöggeler O. Martin Heidegger's way of thinking / Otto Pöggeler ; [tr. by Daniel Magurshak]. - New Jersey : Humanities press international, 1990. - 306 p.

Степанов Вячеслав,

кандидат философских наук, доцент кафедры философии, социально-политических и правовых наук
Донбасского государственного педагогического университета

Лучинская Ирина,

Донбасский государственный педагогический университет

КЬЕРКЕГОРОВСКИЕ МОТИВЫ В ФИЛОСОФИИ М. ХАЙДЕГГЕРА

Статья посвящена критической оценке методологических подходов к историческому исследованию связи между философией М. Хайдеггера и С. Кьеркегора. Показано, что именно историографический подход обеспечивает объективное исследование генетических связей категорий хайдеггеровской парадигмы с омонимичными понятиями С. Кьеркегора. Понятия с явными кьеркегоровскими корнями, которые используются М. Хайдеггером при разработке экзистенциальной аналитики *Dasein*, приходят к нему опосредованным путем. Единственной категорией, кьеркегоровское значение которой М. Хайдеггер подчеркивал, является *Augenblick*.

Ключевые слова: категория; *Augenblick*; *Existenz*; парадигма; историография; доксография.

Stepanov Viacheslav,

PhD in Philosophy, Associate Professor of the Department of philosophy, social-political and law sciences of State pedagogical institution of higher education "Donbas state pedagogical university"

Luchynska Iryna,

student of State pedagogical institution of higher education "Donbas state pedagogical university"

KIERKEGAARDIAN MOTIVES IN HEIDEGGER'S PHILOSOPHY

The article aims at critical assessment of methodological approaches to historical analysis of Heidegger's references to Kierkegaard. Heidegger's relation to existentialist philosophy seems to be one of the issues which are deeply contaminated by the philosopher's ambivalent self-interpretations distorting the course of objective historical and philosophical study of real links between Heidegger's discourse and the legacy of existentialist thinkers. Analysis of reflexive literature on the problem of how to identify the character of interference between philosophical discourses of Heidegger and Kierkegaard allowed revealing the critical lines of doxography and historiography. Doxographical approach has averted from the dimension of concrete texts to logical achronistics speculations over seemingly evident contextual influence of Kierkegaard on Heidegger. Such strategy is legitimate to sustain logical descriptions of the categories exempted from the certain paradigm but its use less to reveal factual genealogical links between the discourses of the two philosophers. Descriptive studies seem to fall prey to Heidegger's hermeneutic ambiguity in referring not so much to Kierkegaard but rather Kierkegaardianism, a superficial filiation of existential philosophy. It is proved that historiographical approach enables to objectively examine genetic relations of Heidegger's categories to their homonymous doubles in Kierkegaard. Such Kierkegaardian categories as *Existenz* and *Angst* come to Heidegger through Jaspers and are taken into the context of Augustine and Luther. The only category directly taken by Heidegger from Kierkegaard is *Augenblick*.

Keywords: category; *Augenblick*; *Existenz*; paradigm; historiography; doxography.

REFERENCES

1. Anz W. (1991), Heidegger's dialogue with tradition, in: Martin Heidegger's philosophy in our times, *Nauka*, Moscow, pp. 53-61 (rus).
2. Bibikhin V. (2009), Early Heidegger: Seminar materials, *Saint Thomas Institute*, Moscow, 536 p. (rus)
3. Kierkegaard S. (2009), Philosophical fragments, *Saint Thomas Institute*, Moscow, 192 p. (rus).
4. Dorofiev D. (ed.) (2004), Martin Heidegger, *RChHI*, Saint-Petersburg, 576 p. (rus).
5. Mikhailov I. (1999), Early Heidegger: between phenomenology and philosophy of life, *Progress*, Moscow, 284 p. (rus).
6. Safranski R. (2005), Heidegger: A master from Germany and his time, *Molodaia gvardia*, Moscow, 614 p. (rus).
7. Buben A. (2012), The perils of overcoming "worldliness" in Kierkegaard and Heidegger, *Gatherings*, p. 65-88 (eng).
8. Heidegger M. (1983), Die Grundbegriffe der Metaphysik, *Vittorio Klostermann Publ.*, Frankfurt am Main, 560 s. (ger).
9. Kiesel Th. (1993), The genesis of Heidegger's Being and Time, *University of California Press*, Los Angeles, 620 p. (eng).
10. Pöggeler O. (1990), Martin Heidegger's way of thinking, *Humanities press international*, New Jersey, 306 p. (eng).

© Степанов Вячеслав, Лучинська Ирина
Надійшла до редакції 22.05.2015